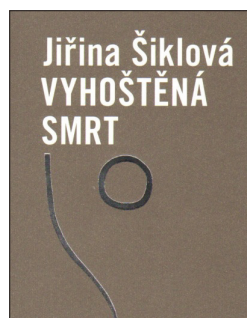

RECENZE

Šiklová, J. Vyhoštěná smrt. Praha: Kalich, 127 s., 1. vyd., 2013. ISBN 978-80-7017-197-4

Jan Vitoň

Útlá publikace, téměř určená k dennímu nošení v náprsní kapse, kdybychom se přihlásili ke kdysi ve středověku „populární“, ale spíše výhrůžné zásadě *memento mori*. Známa a oblíbená publicistka a socioložka Jiřina Šiklová určitě takovou ambici své publikaci o posledních věcech člověka nepřisoudila a ani na mysli neměla. V podtextu knihy je asi nejspíše tendence vést

čtenáře k zamyšlení, zdali bychom se jako jediní příslušníci živočišné říše, kteří si meze svého života uvědomují, neměli právě nad touto otázkou zamyslet. Je totiž všeobecně známo a přijímáno, že právě akt smrti a rituály rozloučení se zemřelými přinášely v minulosti nejvíce poznatků právě o životě, na což bychom podle Šiklové neměli ani v dnešní době trpící „virtuální demencí“ (termín, který zazněl během rozhovoru s Jiřinou Šiklovou na rozhlasové Dvojce) zapomínat. Jak autorka uvádí: „Z obřadů a mýtů lze jasně vyčíst, že představy o smrti se vyskytují téměř ve všech kulturách. A jen málo z nich považuje smrt za definitivní zánik. Vědomí vlastní smrti je současně podnětem pro kulturu, aktivní tvorbu, pro touhu a snahu zanechat po sobě něco i po své smrti. V nejjednodušší podobě jsou tím, co po nás zůstává, naše děti. Pokračování rodu, rodiny. Smrt není chápána jako zánik druhu, ale jen jako konec subjektu, jedince v konkrétní podobě, při němž je však zachována jakási jednota člověka a kosmu“ (s. 13).

Se smrtí podle Šiklové souvisí u některých z nás i představy o ráji a pekle. V kapitole nazvané **Peklo jsou ti druzí? aneb sociální smrt** rozvíjí autorka úvahy o tom, že zatímco ráj nikdy ani v minulosti neměl příliš ostré kontury, případně spíše jednotvárné, peklo bylo a doposud je daleko inspirativnější zónou. Ve svých úvahách vychází ze Sartrova dramatu **S vyloučením veřejnosti** (Huis-clos, 1944), kde ze sebe v komorním prostředí hotelového pokoje snímají v diskusi tři mrtví, představující popraveného dezertéra, lesbičku a krkavčí matku, nádech statečnosti a prozrazují na sebe své „hříchy“, trápí se výčitkami, ocitají se v existenciálním pekle. Šiklová soudí, že: „Peklo jsou pro nás naše prožité životy, o kterých víme, že nebyly naplněny tak, jak být naplněny mohly. Mohli jsme žít jinak, být statečnější, lepší, ale nebyli jsme, ubližovali jsme druhým, zrazovali je. Pak celý další život a dle těchto her i po smrti si toto své jednání vycítáme. Ale už to nemůžeme změnit. Peklo jsou naše vlastní nesprávné činy a připoutání k tomuto bytí či existenci. Vše ještě vnímáme, nepřímou zůstáváme zde na zemi, nemůžeme ale už nijak zasahovat ani jednat“ (s. 40).

Sympatická je autorčina snaha klást otázky, ale spíše než nacházet odpovědi, poskytovat zájemcům podněty – zejména z krásné literatury, dramát či jiných uměleckých forem – k vlastnímu hledání a případnému nacházení odpovědí na otázky konce lidského života. Hledejme, protože

hledat je lidské! Tato věta by mohla možná vyjadřovat motto této otázkami překypující knížky.

Podle údajů, které autorka publikace získala na základě průzkumu agentury STEM/MARK z r. 2011, je 88 % zdravotníků přesvědčeno, že by rodiče měli s dětmi diskutovat o smrti a umírání, současně 95 % respondentů soudí, že děti by měly sledovat péči svých rodičů o prarodiče a tři čtvrtiny z oslovené populace se domnívají, že by se děti měly zúčastňovat pohřbů. Obavy z umírání většinou vyplývají u 51 % dotazovaných ze strachu ze ztráty důstojnosti a soběstačnosti, 46 % dotazovaných se bojí bolesti, 35 % se svěřilo, že těžce nese perspektivu ztráty blízkých (35 %) nebo předtuchu umírání v osamění (26 %) a 24 % se obává, že budou duševně strádat. Toho, co bude po smrti, se obávalo 13 % respondentů.

A poučení na závěr: „V minulosti se lidé snažili smrt definovat, ale tím se jí nezmocnili. Nadále zůstává záhadou, protože ji známe jen z vnějšího poznání. Můžeme popsat, jak probíhá, jak se rostlina, živočich, člověk mění, můžeme zachytit, jako to třeba udělala slavná thanatoložka Kübler-Rossová, jak probíhají reakce člověka, když se dozví, že zemře. Že napřed tuto informaci popírá, neslyší, nechce slyšet, pak hledá viníka, který to způsobil, pak smlouvá o čas, chce prodloužit svoje bytí, a když skutečnost své blízké smrti přijme, zklidní se a intenzivně prožívá ten čas, pokud ještě žije. A to je zase jen a jen popis reakcí, odpozorovaných od ostatních, na podkladě rozhovorů s umírajícími. Tato autorka také napsala, že čím vyššího vědeckého pokroku společnost dosáhne, tím zděšeněji odmítá přijmout skutečnost smrti, zániku. Reaguje buď hrůzou, nebo činností, která umožňuje člověku jeho existenci prodloužit. Když ne vlastní, tak památku na sebe sama. Z této reakce, či chceme-li úzkosti před smrtí, pak vznikají celé kultury. Celé civilizace podmíněné snahou vlastní smrt překonat. Anebo ji vytěsnit, chovat se, jako by neexistovala.“

Nechme civilizace, vraťme se k člověku, který umírá nebo ví, že se jeho konec blíží. Určitě je vhodné s ním o smrti mluvit a hlavně ho neopouštět. Být nablízku, a když je vzhůru, tedy nespí, tak mu jasně naznačit, že jsme tam také. Že jsme s ním a jsme ochotni mu vyhovět v jeho přáních, případně si s ním povídat. Poslouchat, co nám ještě chce sdělit. Není to jen a jen nějaký náš altruismus, tedy prokazatelné nesobectví. Smrt sama nám sice nadále bude neznámá, ale o prožitcích člověka v tomto stadiu života se dozvíme hodně. Smrt zůstává v okamžiku umírání skryta i tomu, kdo odchází, tomu, kdo k ní má i trochu blíže než my, kteří se o něj staráme“ (s. 120–121).

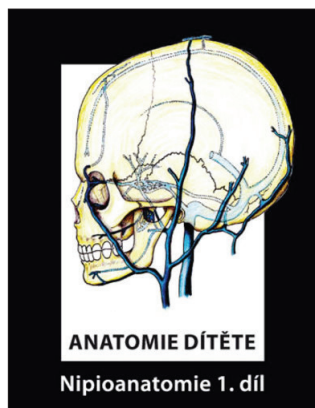
Recenzent:

PhDr. Jan Vitoň, Ph.D., absolvent Filozofické fakulty UK v Praze, který působí na ZSF JU v Českých Budějovicích jako odborný asistent na katedře etiky a filozofie v pomáhajících profesích.

RECENZE

Dylevský, I. Anatomie dítěte, Nipioanatomie 1. díl. Česká technika – nakladatelství ČVUT, Praha 6, 428 s., 1. vyd., 2014. ISBN 978-80-01-05094-1

Leoš Navrátil

Ve středu 21. května 2014 proběhl v prostorách Národní technické knihovny v Praze 6 za přítomnosti rektora a vedoucích akademických funkcionářů Českého vysokého učení technického v Praze slavnostní křest monografie prof. MUDr. Ivana Dylevského, DrSc., „Anatomie dítěte, Nipioanatomie 1. díl“. Nipioanatomie se věnuje moderní morfologii dětského věku. Autor knihy je

jedním ze zakladatelů tohoto oboru, ve kterém patří mezi světově uznávané odborníky. Možná, že se čtenář nyní zarazí. Jak souvisí lékařský obor s technicky orientovanou univerzitou? Odpověď lze najít v proslovu jejího rektora prof. ing. Petra Konvalinky, CSc., na výše uvedené významné události. Rektor zdůraznil, že České vysoké učení technické je univerzitním pracovištěm, a má proto zájem, aby na jeho půdě docházelo k rozvoji všech vědních disciplín. A současná medicína má k technickým oborům velmi blízko. Prof. MUDr. Ivan Dylevský, DrSc., patří mezi významné akademické funkcionáře Fakulty biomedicínského inženýrství. Proto i tato monografie vychází v České technice, v nakladatelství ČVUT.

Publikaci věnoval autor slečně Barborce Weiserové. My, kteří máme k panu profesorovi blízko, víme, že se jedná o jeho vnučku, kterou má velmi rád a která je pro něho i zdrojem poznání a inspirace. A také, že anatomie dítěte je jeho životní láskou (pochopitelně až po manželce Zdeně). Pan profesor je autorem řady publikací věnovaných embryologii, růstu, morfologii dětského těla a vývoji. První byly publikovány již v 60. letech minulého století.

Převážná většina kolegů mé generace a mladších se učila anatomii člověka z učebnice, jejímiž autory byl kolektiv pod vedením pana prof. MUDr. Ladislava Borovanského, DrSc. A budme upřímní, s obavami, že si ten telefonní seznam nemůžeme zapamatovat. Mnohému jsme neporozuměli, jen jsme si vše důkladně vrývali do paměti. Nakonec film „Jak básníci přicházejí o iluze“ (ve kterém mimochodem autor monografie napovídal Janu Přeučilovi při jeho přednáškách anatomie – skryt katedrou) je toho krásným dokumentem.

Při otevření recenzované monografie čtenář s potěšením zjistí, že autor ví moc dobře, kolik jsme toho jako kliničtí lékaři od dob svých studií již zapomněli, a že není možné sledovat odbornou literaturu v její celé šíři, takže ani netuší, co vše se již v oborech, ze kterých skládali zkoušky v I. a II. ročníku studia, změnilo. Proto je text hustě dopl-

něn vloženými tabulkami „Repetitorium“, ve kterých jsou krátce vysvětleny pojmy používané v textu, a tak má čtenář možnost si své znalosti „bezpracně“ doplnit.

První díl dětské anatomie dítěte autor rozdělil do deseti kapitol, které v logickém sledu vysvětlují historické konsekvence pitvy dětského těla a získávání prvních poznatků o rozdílech ve stavbě dětského a dospělého organismu. K historii mám blízko a tuto kapitolu jsem přečetl jedním dechem. Další kapitoly jsou pak věnovány morfologické propedeutice, biometrii a auxologii. Umožní čtenáři rychlé pochopení způsobů myšlení a cest, kterými se moderní morfologie v posledních letech ubírá.

Originální charakter má kapitola věnovaná prenatalní kineziologii. Vznik a vývoj pohybu je jedním z nejpozoruhodnějších procesů v průběhu evoluce člověka. Poznatky prenatalní kineziologie jsou zřejmě jednou z cest, která s rozvojem moderních zobrazovacích technik možná vyústí ve vznik samostatné vědní disciplíny v rámci prenatalní medicíny. Nejen v naší, ale i v zahraniční odborné literatuře jde o prioritní zpracování této problematiky.

Kapitola zaměřená na obecnou anatomii pohybového systému tvoří logický přechod k morfologii osového systému dětského těla. Tento pojem, nezvyklý v klasické anatomii, je přínosný v kineziologii pohybu a pro klinické chápání funkční anatomie trupu a končetin. Popis charakteristických anatomických znaků jednotlivých sektorů dětské páteře vytváří morfologický základ pro vznik kineziologie dětského těla.

Následující kapitoly jsou věnovány osovému systému dětského těla, dětskému hrudníku, dětské lebce, dětské horní a dolní končetině.

Text monografie je doplněn o slovník základních pojmů, základní literaturu a rejstřík. A co je důležité, čtenář si může i přečíst, na jakých deset dalších kapitol se může těšit ve 2. díle. Není lepšího svědectví o promyšlené koncepci autora díla.

Celý text monografie je věrný autorovu evolučnímu konceptu, který on sám charakterizuje slovy: „Kdo nepochopí vývoj, nepochopí nic.“ Tak trochu mě napadá, platí to jen o této monografii? Neplatí tato slova obecně a pro celé naše poznání?

Bylo by chybou recenzenta nezdůraznit, že text monografie je doplněn velkým množstvím barevných a černobílých obrázků, schémat a grafů. Nejenže vhodným způsobem doplňují text a zvyšují jeho didaktičnost, ale dokumentují logičnost textu a potvrzují oprávněnost závěrů uvedených v díle. S jejich pomocí čtenář lépe pochopí řadu údajů a nových získaných poznatků. Osobně jsem ocenil zveřejněné fotografie významných odborníků, na které se autor v textu odvolává. Tato metoda je mi blízká a i já sám se snažím o podobné, protože jsem přesvědčen, že pokud čtenář zná tvář badatele, je mu hned bližší.

Bylo by chybou neocenit také kvalitu práce nakladatelství a tiskárny, protože grafické zpracování a tisk takového díla určitě nebylo snadné. Pracovníci obou těchto organizací se zhostili tohoto úkolu skutečně se ctí.

Profesor Dylevský působí v akademickém prostředí celý svůj odborný život, a je proto mezi lékařskou i zdravotnickou veřejností znám. Mnoho z nás ví, že jeho přednášky jsou vždy přehledné, srozumitelné, umí vysvětlit nevysvětlitelné. V tomto duchu se nese i text posuzované monografie a jsem přesvědčen, že zaujme široké spektrum čtenářů, ne pouze pediatriů nebo morfologů či fyziologů. Mnozí z nás v ní najdou řadu podkladů k zamyšlení i návodů k pochopení vývojových odchylek, chorobných změn, odchylek od běžných představ dospělé anatomie. Uvědomí si hloubku myšlenky autora z úvodu knihy, že člověk je dítětem svého dětství.

Monografie Anatomie dítěte, Nipioanatomie 1. díl je významným příspěvkem ke koncipování nového vědního segmentu morfologie lidského těla – nipioanatomie. Práce toho zaměření, rozsahu a provedení nemá ve světové literatuře obdobu. Není jiné cesty, než ji čtenáři doporučit do jeho odborné knihovny.

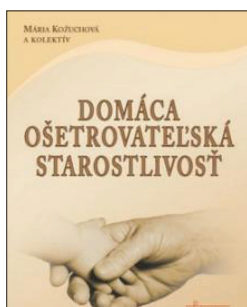
Recenzent:

prof. MUDr. Leoš Navrátil, CSc., vedoucí katedry zdravotnických oborů a ochrany obyvatelstva, České vysoké učení technické v Praze, Fakulta biomedicínského inženýrství.

RECENZE

Kožuchová, M. a kol. Domáca ošetrovateľská starostlivosť. Martin: Osveta, 244 s., 1. vyd., 2014. ISBN 978-80-8063-414-8

Lucie Sikorová

Domácí ošetrovateľská péče je celosvětovým trendem, který tvoří neoddělitelnou součást moderního systému zdravotnické péče. Je významnou součástí odborné, kvalifikované péče, jež je určena pacientům, kteří jsou z důvodu změny zdravotního stavu částečně nebo úplně odkázáni na odbornou pomoc další osoby. Domácí prostředí má při péči o ne-

mocného nespornou výhodu při procesu jeho uzdravování. Přináší pacientovi jistotu, pocit bezpečí a sociální a emocionální podporu blízkých.

V monografii autorky prezentují problematiku domácí péče v kontextu Slovenska a přibližují aktuální poznatky o domácí péči získané studiem, výzkumem a praxí. Výstupem komplexního přístupu autorského kolektivu je zajímavá, čtivá a především informačně saturovaná publikace. Monografie je primárně určena odborníkům v komunitní péči, je využitelná také v profesní i postgraduální přípravě sester a dalších zdravotnických pracovníků.

Publikace včetně příloh je systematicky rozdělena do deseti kapitol pokrývajících samostatné tematické okruhy. Opírá se o kvalitní informační zdroje (knižní a časopisecké prameny a legislativní dokumenty), precizně uváděné v závěru každé kapitoly. V úvodních kapitolách monografie jsou prezentována teoretická a historická východiska rozvoje domácí péče v kontextu zemí Evropské unie. Za stěžejní část předkládané publikace je možno pokládat druhou a třetí kapitolu, které vyčerpávajícím způsobem přibližují vznik, rozvoj, zaměření a hlavní aspekty domácí ošetrovateľské péče na Slovensku včetně očekávaných trendů další-

ho vývoje. Komunitní sestry a sestry pracující v agenturách domácí péče ocení zejména třetí kapitolu, ve které autoři po historickém exkurzu prezentují konkrétní prakticky využitelné informace o financování ADOS na Slovensku a o základních požadavcích na jejich provoz (ošetrovateľská dokumentace, vybavení a personální složení). Komplexní přístup je patrný zejména v dalších částech publikace, kdy se autoři věnují souvisejícím tématům, jako jsou rodina, zátěž neformálních pečovatelských a kvalita života pacientů/klientů domácí péče. Pozornost je věnována také sestrám pracujícím v domácí péči (pracovní spokojenost a zátěž sester), interakci mezi sestrou a pacientem/klientem v domácí péči a jeho rodinou (komunikace v domácí péči) a také etice v kontextu domácí péče. Kromě výsledků výzkumů, jejichž poznatky byly využity při zpracování kapitol, zde čtenář najde také přehled a charakteristiku nástrojů vhodných k měření prezentovaných fenoménů.

Logicky strukturovaná a přehledná publikace je psána jasným a srozumitelným akademickým jazykem, což je předpokladem pro její úspěšné využití u sester a případně jiných zdravotnických pracovníků v terénní komunitní praxi, ve vzdělávacím procesu a také pro výzkumnou činnost studentů a akademických pracovníků. Monografie vytvořená zkušeným autorským týmem je zárukou odborné a metodologické kvality publikace.

Recenze je publikována také v časopise Ošetrovateľstvo: teória, výskum, vzdelávanie (www.osetrovatelstvo.eu).

Recenzentka:

PhDr. Lucie Sikorová, Ph.D., pracuje jako odborná asistentka v Ústavu ošetrovateľství a porodní asistence na Lékařské fakultě Ostravské univerzity v Ostravě.

RECENZE

Kožuchová, M. a kol. Domáca ošetrovateľská starostlivosť. Martin: Osveta, 244 s., 1. vyd., 2014. ISBN 978-80-8063-414-8

Gabriela Vörösová

Domáca ošetrovateľská starostlivosť získala v oblasti ambulantnej starostlivosti nezastupiteľné miesto, ktorej špecifickosť spočíva v poskytovaní starostlivosti pacientom všetkých vekových kategórií v prirodzenom sociálnom prostredí prinášajúcom pocit istoty a bezpečia. Predložená monografia má 245 strán a je rozdelená do desiatich kapitol,

ktoré na seba nadväzujú a podávajú komplexný pohľad na domácu ošetrovateľskú starostlivosť podľa požiadaviek súčasného ošetrovateľstva. Prvá kapitola sa zameriava na pojmový aparát, determinanty, financovanie a organizačnú štruktúru domácej ošetrovateľskej starostlivosti. Druhá kapitola sprístupňuje históriu, ciele, formy, výhody, podmienky, faktory a trendy vývoja domácej ošetrovateľskej starostlivosti vo svete, Európskej únii a u nás. Tretia kapitola popisuje ADOS: jej históriu, dokumentáciu, priestorové a materiálno-technické vybavenie, personálne obsadenie ako aj profesijné organizácie. Štvrtá kapitola vymedzuje pojem a funkciu rodiny ako súčasť poskytovania starostlivosti v domácom prostredí. Nezabúda ani na posudzovanie záťaže opatrovateľa, na pomoc rodine a respite starostlivosť. Piata, šiesta a siedma kapitola mapujú kvalitu života a spokojnosť pacientov v domácom prostredí a tiež pracovnú spokojnosť, záťaž sestier a syndróm vyhorenia v ADOS. Ôsma kapitola dôraz kladie na etické princípy a vybrané etické otázky domácej ošetrovateľskej starostlivosti. Deviata kapitola sa zaoberá problematikou komunikácie, faktormi zlepšenia komunikácie medzi ses-

trou a pacientom v domácom prostredí. Desiata kapitola uvádza do problematiky riešenia záťaže sestier pracujúcich v ADOS s dôrazom na negatívne vplyvy záťaže a prevenciu stresu a syndrómu vyhorenia. Domáca ošetrovateľská starostlivosť prispieva k humanizácii zdravotnej starostlivosti tým, že umožňuje poskytovanie ošetrovateľskej starostlivosti v prostredí, ktoré je pre pacienta najprirodzenejšie. Všetky tieto aspekty sú doložené dostupnými výsledkami výskumov zahraničných a domácich autorov. Potreba domácej ošetrovateľskej starostlivosti má vzrastajúci trend a je neustále vyhľadávanou formou poskytovania ošetrovateľskej starostlivosti v systéme mimonemocničnej starostlivosti. Súčasný demografický trend spojený so starnutím populácie prispieva k rozvoju domácej ošetrovateľskej starostlivosti. Z uvedených dôvodov je žiaduce, aby sa problematike venovala patričná pozornosť v kontexte ošetrovateľstva, preto predložená monografia je veľmi vítaná. Autorský kolektív sa ukázal ako veľmi erudovaný v problematike, a preto publikácia má čo povedať odborníkom v tejto oblasti ošetrovateľstva.

Recenzentka:

Doc. PhDr. Gabriela Vörösová, PhD., absolventka Filozofickej fakulty UK v Prahe, pôsobí na Univerzite Konštantína Filozofa v Nitre, Fakulte sociálnych vied a zdravotníctva, katedre ošetrovateľstva. Vyučuje Ošetrovateľstvo, Manažment v ošetrovateľstve, Interné ošetrovateľstvo, Teórie a modely v ošetrovateľstve. Predmetom jej záujmu sú klasifikačné systémy v ošetrovateľstve a ošetrovateľská diagnostika.